

Emocijos ir socioerdvinė segregacija Lietuvos didmiesčiuose: ar aš galiu ką nors pakeisti?

ARTŪRAS TEREŠKINAS, APOLONIJUS ŽILYS

Vytauto Didžiojo universitetas

Santrauka. Remiantis gyventojų apklausa, atlikta tyrimo „Socialinė atskirtis Lietuvos didmiesčiuose: erdvinės segregacijos ir poliarizacijos formos“ metu, šiame straipsnyje analizuojami socioerdvinės poliarizacijos ir segregacijos procesai „iš apačios“, t. y. tai, kaip patys žmonės, gyvenantys įvairiuose Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestų rajonuose, suvokia savo galimybes prisidėti prie kaimynystės kaitos ir paveikti vietinės valdžios sprendimus. Analizė atskleidė, kad šiuose miestuose gyvenantys žmonės nepasitiki savo jėgomis ką nors keisti ir netiki, kad įmanoma padaryti poveikį valdžios sprendimams. Vilniaus mieste savo galimybes tiesiogiai keisti savo gyvenamąją aplinką kritiškiausiai vertina miesto centro gyventojai. Taip pat egzistuoja didžiausia tikimybė, kad kritiškiausiai savo galimybes paveikti vietinės valdžios sprendimus vertins daugiabučių mikrorajono gyventojai. Kauno mieste ši dinamika gerokai nuoseklesnė: yra tikimybė, kad savo galimybes tiek asmeniškai keisti, tiek paveikti vietos valdžios sprendimus kritiškiausiai vertins darbo klasės rajono tipo gyventojai, o pozityviausiai – daugiabučių mikrorajono gyventojai. Klaipėdoje tikimybė, kad gyventojai patys galėtų prisidėti prie kaimynystės kaitos, yra gana panaši tiriamose miesto zonose, tačiau, kaip ir Kaune, kritiškiausiai savo galimybes paveikti vietos valdžios sprendimus vertina darbo klasės rajone gyvenantys respondentai. Galima teigti, kad nepasitikėjimas savo ir valdžios galimybėmis ką nors keisti trukdo kurtis teigiamoms, socialiai vienijančioms praktikoms. Tai ypač ryšku tuose gyvenamuosiuose rajonuose, kurie socioekonominės gerovės hierarchijoje yra žemiausiai (darbininkų gyvenamieji rajonai ir sovietinio tipo mikrorajonai).

Raktažodžiai: miestas, kaimynystė, erdvė, emocijos, socioerdvinė segregacija, socioerdvinė poliarizacija.

Keywords: city, neighborhood, space, emotions, socio-spatial segregation, socio-spatial polarization.

Įvadas

Miestas ir jo kaimynystės yra vietos, kuriose jų gyventojai kuria savo kasdienį gyvenimą ir veikia. Emocinis prierašumas ir emocinės nuostatos padeda jiems susitvarkyti su fizinėmis struktūromis, su kuriomis susiduriama kasdien. Kita vertus, kasdienė veikla parodo, kad miestas, kaimynystės ir emocijos dalyvauja kuriant fizines erdves. Be to, ši veikla atskleidžia, kaip žmonės įsivaizduoja miesto erdvę ir kokias reikšmes jai suteikia. Todėl, Yveso Pedrazzini

ir Godefroy'aus Desrosiers-Lauzono teigimu, „atrodo, kad mums vis labiau suprantant vėlyvosios modernybės miestus, vienas iš kelių neįvykdytų analitinių procesų – analizuoti emocijas, kylančias iš apibrėžtų miesto erdvių ir susidūrimo su tam tikrais miestų personažais ar vien jų šmėklomis, kurios neduoda ramybės net ir praėjus daug laiko po tada, kai jos išnyko“ (Pedrazzini, Desrosiers-Lauzon 2011, 96). Kitas kultūrinės geografijos atstovas Nigelis Thriftas mano, kad jausmai yra „nuolatinės miestiškos patirties“ išraiška; šiuo metu ši patirtis „vis aktyviau konstruojama ir dėl to tampa vis panašesnė į vamzdžių ir kabelių tinklą, kuris labai svarbus, nes aprūpina miestišką gyvenimą esminiais mechanizmais ir pagrindinėmis faktūromis“ (Thrift 2004, 58). Tam tikrais gyvenimo laikotarpiais ir tam tikrose vietose miestiečiai gyvena kentėdami, patirdami netektį, pakylėti, pykdami, mylėdami, todėl emocinių santykių galios neįmanoma ignoruoti (Anderson, Smith 2001, 7). Tad tyrinėjant miestą negalima pamiršti kasdienės individo patirties emocinių aspektų.

Tyrinėtojai Y. Pedrazzini ir G. Desrosiers-Lauzonas teigia, kad šiuo metu pačia bendriausia mūsų miestų emocija tampa erdvinis nesaugumas (Pedrazzini, Desrosiers-Lauzon 2011, 99). Tačiau jis dažnai kyla ne dėl realių grėsmių ar smurto, bet iš baimės, kurią miestiečiai apskritai sieja su miesto erdve. Miesto gyventojai nuolat išgyvena ir priklausymo savo gyvenamajai vietai, saugumo joje arba, atvirkščiai, nepasitenkinimo savo aplinka, frustracijos ir grėsmės emocijas.

Remdamosi kultūros geografo ir globalizacijos teoretikų mintimis, JoAnne Dillabough ir Jacqueline Kennelly (2010) mano, kad šiuo metu vis labiau atsižengiama į miestą kaip stiprių emocijų, pvz., praradimo, nostalgijos ir vilties, talpyklą (Dillabough, Kennelly 2010, 137–138). Todėl šiuolaikinio miesto tyrinėtojai domisi, kokiais būdais individai patiria savo kaimynystes kaip organizuotus socialinių praktikų laukus, kaip jie kolektyviai išgyvena, įsivaizduoja ir kuria erdves, kuriose gyvena. Šios studijos yra emocinės geografijos, į kurią įeina ir gyvenamosiose vietose patiriami konfliktai, dilemos bei kaimynystėse taikomos išgyvenimo strategijos, tyrimai.

Remiantis gyventojų apklausa, atlikta tyrimo „Socialinė atskirtis Lietuvos didmiesčiuose: erdvinės segregacijos ir poliarizacijos formos“¹ metu, šiame straipsnyje susitelkiama į įvairių rajonų gyventojų emocines nuostatas ir emocines investicijas Lietuvos didmiesčiuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje. Daugiausiai dėmesio kreipiama į emocijas, susijusias su savo pačių galimybėmis gerinti vietos bendruomenės gyvenimą, galios ir bejėgiškumo, aktyvumo ir pasyvumo klausimais. Analizuojant emocines respondentų nuostatas išryškėja ir tai, kaip jie suvokia savo gyvenamąsias vietas ir fizines erdves, su kuriomis kasdien susiduria. Mėginama atsakyti į klausimą, kokiomis emocinėmis struktūromis vadovaujasi įvairių Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos rajonų gyventojai.

¹ Straipsnio rengimą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal „Mokslininkų grupių projektų“ programą „Socialinė atskirtis Lietuvos didmiesčiuose: erdvinės segregacijos ir poliarizacijos formos“ (reg. Nr. MIP-112/2011).

Straipsnis susideda iš keturių dalių. Pirmojoje dalyje teoriškai pagrindžiamas miesto, emocijų ir socioerdvinės segregacijos procesų sąsajos, antrojoje pristatoma tyrimo metodologija, trečiojoje analizuojamos emocinės gyventojų nuostatos įvairiuose mikrorajonuose (pirmiausiai aptariamas emocinių nuostatų santykis su būsto nuosavybe, vėliau aptariama emocinių nuostatų dinamika Lietuvos mieste ir jos priklausomybė nuo miesto rajono), o paskutinė dalis skirta apibendrinimams.

Miestas, emocijos ir socioerdvinė segregacija

Emocijos yra svarbios tvarkant erdvę, nes leidžia suvokti, kokiais būdais žmonės kuria erdvines ribas, sąsajas ir bendruomenes. Pasak kultūrinę emocijų politiką analizavusios Saros Ahmed, Émile'is Durkheimas emocijas apibūdina ne kaip kylančias iš individualaus kūno, o siejančias ir vienijančias socialinį kūną (Ahmed 2004, 9). Jeffas Hearnas emocijas nusako kaip „materialinius-diskursyvinius procesus, kurie kontekstualizuoja ir kuria įkūnytą patirtį. Emocijas traktuojant kaip procesus, jos dažniau atsiranda ir cirkuliuoja tada, kai, viena vertus, viltys bei lūkesčiai ir, kita vertus, patiriama tikrovė sutampa arba konfliktuoja, arba jie yra išgyvenami kaip sutampantys ir konfliktuojantys. Tad viltys, lūkesčiai, tikrovės ir patirtys socialiai konstruojami ir nėra individualios ar psichologinės duotybės“ (Hearn 2008, 185). Tai leidžia emocijas laikyti socialiniais produktais, kuriančiais visas žmogiškojo bendravimo formas (Fineman 2008, 1).

Pasak Stepheno Finemano, emocijas suvaidiname įvairiose gyvenimo scenose įvairioms auditorijoms. Emocijos nėra nekontroliuojami impulsai, jas perteikia žmogaus balsas ir kūno laikysena, o lemia atitinkamos situacijos mikrostruktūra. Dėl to emocijos yra svarbus strateginis išteklius: „Pykčio, prieraišumo, nostalgijos, meilės, baimės, nuobodulio, frustracijos, sumišimo, gailėsčio, užuojautos ar vilties išraiškos yra meistriški pasiekimai, kurie padeda palaikyti, sustiprinti ar destabilizuoti mikrosocialines tvarkas“ (Fineman 2008, 4). S. Finemano idėjas pratęsia ir Michelio Maffesoli mintys. Šio tyrinėtotojo manymu, bendruomenės solidarumą kaip tik ir palaiko tokie iš pažiūros nereikšmingi dalykai kaip pasikeitimas emocijomis, pokalbiai restorane ar parduotuvėje, plačiai paplitę įsitikinimai ir požiūriai, nuogirdos ir kiti menkniekiai (Maffesoli 2005, 196). Pavyzdžiui, priklausymo ir bendrumo emocijos vienija žmones, o pasišlykštėjimas ir nusivylimas – atskiria ir nutolina vienoje erdvėje gyvenančius asmenis. Šiuo aspektu emocijas galima sieti ir su tokiais reiškiniais kaip socioerdvinė segregacija ir poliarizacija.

Socioerdvinė segregacija paprastai apibrėžiama kaip „mastas, kuriuo dvi ar daugiau grupių gyvena atskirai, skirtingose miestiškos aplinkos dalyse“ (Massey, Denton 1988, 282). Segregacija – tai socioerdvinių darinių, kuriems būdingas ryškus vienos grupės dominavimas specifinėje vietoje, egzistavimas (Sykora 2009, 431). Mokslininkai atskiria tokius reiškinius kaip socioerdvinė

segregacija, poliarizacija ir atskirtis. Poliarizacija ir segregacija yra aiškiai matomos, jų dydis lengvai apskaičiuojamas, atskirtį sudaro procesai, kurie kartais gerokai sunkiau apčiuopiami ir regimi (Mohan 2000, 293).

Loico Wacquant'o teigimu, miesto dualizacijos ar poliarizacijos tema yra tapusi viena svarbiausių šiuolaikinės urbanistinės teorijos ir urbanistinių tyrimų temų „aukštosios visuomenės ir tamsaus geto, ištaigingo turto ir visiško skurdo, kosmopolitiškos buržuazijos ir miesto atstumtųjų kraštutiniumu“ (Wacquant 2008, 231) akivaizdoje. Jo žodžiais tariant, „...sudėtingesnis marginalumas paprastai išryškėja izoliuotose ir apribotose teritorijose, kurias tiek jose, tiek už jų ribų gyvenantys suvokia kaip socialines skastyklas, poindustriinio metropolio širdyje esančius raupsuotųjų kraštus, kuriuose gyvena tik visuomenės atmatos“ (Wacquant 2008, 236). Šiose teritorijose gyvenantys asmenys paprastai laikomi socialiai nevertingais ir moraliai nevisaverčiais, – tai virsta aiškia „simboline degradacija, siejama su buvimu įkalintam nekenčiamoje ir niekinamoje visatoje“ (Wacquant 2008, 175). Grupių, kurios gyvena šiose teritorijose, pažeidžiamumą sustiprina ir galimybių rinktis gyvenamąją vietą stoka ir prastos gyvenimo sąlygos. Suvokdami esą pririšti prie gyvenamosios vietos ir privalantys vadinti namais, nors jaučiasi marginalizuoti ir stigmatizuoti, šios grupės jaučia ne tik nerimą, bet ir desperaciją (Dillabough, Kennelly 2010, 150). Anot L. Wacquant'o, kai šios „nubaustos erdvės“ „yra arba joms gresia tapti pastoviomis urbanistinio peizažo dalimis, šmeižto ir žeminimo diskursai apie šias erdves plinta ir kaupiasi tiek *iš apačios*, eiliniuose kasdienio gyvenimo susidūrimuose, tiek *iš viršaus*, žurnalistiniame, politiniame, biurokratiniame (ir netgi moksliniame) laukuose“ (Wacquant 2008, 238). Mintis, kad socialinę marginalizaciją ir atskirtį skatina erdvinė socialiai pažeidžiamų gyventojų koncentracija, dažnai yra vadinama kaimynystės, arba rajono, efektu (padariniu). Kitaip tariant, skurdo koncentracija sukuria socialinę aplinką, kuri sustiprina socialinę atskirtį ir susilpnina individo gebėjimą išsikaupti iš skurdo ir socialinės atskirties (Randolph, Wood 2003, iii).

Peterio Marcuse'o teigimu, „erdvinė poliarizacija yra miesto kaitos rezultatas, o jis savo ruožtu laikomas nacionalinių ir tarptautinių ekonominių pokyčių išdava. Dar daugiau: manoma, kad miesto gyventojai yra priversti rinktis vieną iš prieštaringų ekonominių ir socialinių ateičių, kurias plačiai apibūdina dvi – socialinio statuso augimo ir smukimo – kategorijos“. Šių procesų rezultatas yra „dvilypis miestas“, turtingųjų ir žemiausios klasės miestas. P. Marcuse'as mano, kad šiuolaikinis miestas yra ne dvilypis, bet dar labiau diferencijuotas ir primena „ketvirčiuotą miestą“ (Marcuse 1989). Nepaisant įvairių mieste gyvenančių socialinių grupių skaičiaus, šiam socialiai diferencijuotam miestui būdinga didėjanti socialinė nelygybė, matuojama pajamų ir darbo galimybių nelygybe. Turtingi ir kvalifikuotesni miestiečiai turtėja, neturtingieji skursta ir praranda darbus, o vidurinioji klasė skyla į dvi dalis. Šie procesai pastebėti ir analizuoti daugelyje kapitalistinio pasaulio miestų, kuriuose tradiciniai pramoniniai darbininkų klasės darbai buvo iškelti į kitas šalis, o juos pakeitę paslaugų

sektorius darbai tapo arba geografiškai nepasiekiami, arba reikalauja įgūdžių ir gebėjimų, kurių darbininkų klasė dažniausiai neturi (O’Laughlin, Friedrichs 1996, 2–8).

Teoriškai pagrįsti socioerdvinę poliarizaciją vis dar problematiška. Mokslininkai klausia, kokią poliarizacijos lygmenį – urbanistinį ar individualų – reiktų analizuoti, jei socioerdvinės poliarizacijos priežasčių paprastai ieškoma nacionaliniuose ir tarptautiniuose ekonominiuose, politiniuose ir socialiniuose procesuose. Kokie yra svarbiausi poliarizacijos rodikliai? Lieka atviras klausimas, ar tai – pajamos, įsidarbinimas *vs* nedarbas, išsilavinimas, išlaidos viešajai paramai, požiūris į mažumas, augančios būsto kainos ir pigaus būsto prieinamumas / neprieinamumas (O’Laughlin, Friedrichs 1996, 17). Prancūzų sociologas L. Wacquantas siūlo tyrinėti socioerdvinės poliarizacijos procesus *iš apačios* ir *iš viršaus*, nors, jo manymu, šie procesai glaudžiai susiję. Pasak minėto sociologo, pačios poliarizacijos ir marginalizacijos formos dar labiau stigmatizuoja marginalizuotus asmenis ir nustumia juos į erdves, kurios laikomos nusikaltimų, skurdo ir vargo mūšio laukais. Be to, dėl šių formų dar labiau įsigali didelės korporacijos, aukšto rango profesionalai ir ekspertai (Wacquant 2008, 257).

Remiantis anksčiau minėta apklausa, šiame straipsnyje bus analizuojami socioerdvinės poliarizacijos ir segregacijos procesai *iš apačios*, t. y. tai, kaip patys įvairiuose Lietuvos didmiesčių rajonuose gyvenantys žmonės marginalizuoja save. Bus siekiama atsakyti į klausimus, kaip bejėgiškumas ir netikėjimas nei savimi, nei valdžia keisti savo vietovę (emocinės nuostatos) kuria gyvenamąją erdvę ir kokias pasekmes jos gali turėti Lietuvos miestams.

Metodologija

Tyrimo „Socialinė atskirtis Lietuvos didmiesčiuose: erdvinės segregacijos ir poliarizacijos formos“, kurį finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal „Mokslininkų grupių projektų“ programą (reg. Nr. MIP-112/2011), gyventojų apklausą atliko „Factus Dominus“, o ją koordinavo Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių tyrimų centras. Anketinė apklausa vykdyta taikant tiesioginio interviu (angl. *face-to-face*) metodą, anketa buvo testuojama, be to, atliktas bandomasis tyrimas. Dalis klausimų buvo nukreipti į respondentą, kiti – į jo namų ūkio struktūrą.

Sudarant tyrimo imtį buvo laikomasi vieno iš klasterinės imties sudarymo procedūros metodų, kuris grindžiamas geografine apibrėžtimi – rajonų atranka (angl. *area sampling*), kitaip dar vadinama geografinių klasterių (vienetų) atranka. Svarbiausias tyrimo atrankos elementas buvo geografinė apibrėžtis: respondentai turėjo gyventi Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestų savivaldybėse ar priemiesčiuose (kai kurios gyvenvietės, pasirinktos kaip *miesto priemiestis*, įėjo į oficialias rajono savivaldybių ribas). Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje buvo išskirti 4 *tipiški* geografiniai klasteriai. Iš viso išskirta 12 klasterių, reprezentuojančių

3 miestus (žr. 1 lentelę): miesto centras, senasis darbo klasės rajonas, besiribojantis su miesto centru, sovietinių daugiabučių mikrorajonas ir priemiestinė dalis. Klasterių pavadinimai atspindi Čikagos mokyklos (ypač Ernesto Burgeso koncentrinio miesto modelio) ekologinius principus, kai miesto vietovės suranguojamos dėl metodologinio aiškumo²: miesto centras (kaip *central business district*), senasis darbo klasės rajonas (kaip *inner city / tranzitional zone* ir *working class zone*), priemiesčiai (kaip *commuter zone*); išskiriamas ir savitas sovietinio miesto rajono tipas – daugiabučių rajonai (kaip *working class zone* ir *residential zone*). Žinoma, šių klasterių tipologizacija yra sąlyginė: remiantis Maxo Weberio *idealojo tipo* modeliu, metodologiškai svarbu išskirti ir selektyviai pasirinkti tuos elementus, kurie turėtų *analitiškai* parodyti rezidencinių skirtumų savitumus. Dėl to, kad klasterio idealiojo tipo pobūdis yra svarbiausias, analizuojant duomenis nesusitelkiama į klasterio išskirtinumą ar specifinį kontekstą mieste ar minimoje tipologizacijoje.³

Išskirtuose klasteriuose buvo nustatyta kvota apklausti bent po 150 respondentų. Klasteryje buvo vadovaujama svarbia atrankos taisykle: norint užtikrinti didesnę geografinę sklaidą klasteryje, nebuvo galima apklausti daugiau nei 5 respondentų iš vieno namo. Galutinis imties tūris – 1 890 respondentų, kurių amžius – 18 m. ar vyresni. Stengtasi užtikrinti, jog imties sociodemografinė struktūra pagal lyties ir amžiaus rodiklius atitiktų 2011 m. Lietuvos statistikos departamento pateiktus nacionalinius duomenis.

I LENTELĖ. IMTIES STRUKTŪRA PAGAL GEOGRAFINIŲ KLASTERIŲ SANDARĄ

Miesto centras	Vilnius: Senamiesčio seniūnija Naujamiesčio seniūnija	Kaunas: Centro seniūnija: Senamiestis ir Naujamiestis	Klaipėda: Senamiesčio, Naujamiesčio, Rotušės, Lietuvosininkų mikrorajonai
Senasis darbo klasės rajonas šalia miesto centro	Vilnius: Naujininkų seniūnija	Kaunas: Vilijampolės seniūnija: Vilijampolė ir Panerys	Klaipėda: Žvejybos uosto, Vėtrungės, Baltijos mikrorajonai
Sovietinis daugiabučių mikrorajonas	Vilnius: Žirmūnų seniūnija	Kaunas: Dainavos seniūnija	Klaipėda: Pempininkų, Neringos, Debrecono, Eglės, Žardininkų mikrorajonai

² Nustatyti konkrečius klasterius pagal išsiskirtas reikšmingas charakteristikas padėjo konsultacijos ir *fokus* grupės interviu su ekspertais: miestų savivaldybių miesto planuotojais, urbanistais, sociologais, socialinės rūpybos institucijų ir vietinių švietimo įstaigų atstovais, seniūnais ir kt.

³ T. y. šiame darbe nebūtina atsakyti į klausimą *kodėl*, net jei, pavyzdžiui, Vilijampolės duomenys neatitinka likusių dviejų miestų darbo klasės rajonų klasterio duomenų, – tai gali būti nulemta Vilijampolės specifškumo Kauno ar išskirtinio miesto rajono naudojamos tipologizacijos atveju.

Buvo atlikta duomenų kokybės kontrolė ir telefonu patikrinta 15 % visų surinktų duomenų. Tyrimas atliktas laikantis WAPOR (angl. *World Association for Public Opinion Research*) taisyklių ir visų socialinių tyrimų kokybės standartų.

Emocinės gyventojų nuostatos ir jų santykis su būsto nuosavybe bei pajamomis

Analizuojant miesto gyventojų emocines nuostatas, susijusias su jų gyvenamosios vietos padėtimi ir savo pačių galimybių gerinti vietos bendruomenės gyvenimą vertinimu, straipsnyje atskiriems didmiesčiams pateikiami binarinės regresijos modeliai, sudaryti įtraukiant į juos gyventojų sociodemografinius (lyties, amžiaus, šeiminės padėties ir išsilavinimo), lokalsios vietos (miesto rajono tipo⁴) ir namų ūkio (šėimos pajamų šaltiniai ir būsto nuosavybės kintamasis) rodiklius. Pastarųjų klasterių naudojimas turi tam tikrą logiką ir pagrindimą.

Namų ūkio kintamojo klasterizacijos metodika. Statistinio modeliavimo tikslams *namų ūkio* kintamasis buvo sukurtas taikant 2 žingsnių klasterizacijos (angl. *2 step cluster analysis*) metodą iš kelių kintamųjų, įtraukiant į klasterizaciją 3 namų ūkio pajamų šaltinius ir 1 būsto nuosavybės teisės kintamuosius (žr. priedą). 2 žingsnių klasterinė analizė leido išskirti 5 namų ūkį charakterizuojančius klasterius, kurie galėtų būti apibūdinti taip:

5 namų ūkių klasterių charakteristikos	N	%
Namų ūkis, kuriame vienintelės pajamos yra atlyginimai (100 % klasterio atveju) ir kuriam priklauso būstas.	481	26,3
Namų ūkis, kuriame vienintelės pajamos yra atlyginimai (100 % klasterio atveju), o būstas yra nuomojamas arba išsimokamas.	395	21,6
Namų ūkis, kuriame pagrindinės pajamos yra atlyginimai (76 % klasterio atveju), bedarbio pašalpos ir kompensacijos (37 % klasterio atveju), pensijos (14 % klasterio atveju), o būsto nuosavybė yra įvairi.	216	11,8
Namų ūkis, kuriame pagrindinės pajamos yra pensijos (100 % klasterio atveju) ir atlyginimai (45 % klasterio atveju), o būstas priklauso šeimos nariams arba yra nuosavas.	401	21,9
Namų ūkis, kuriame pagrindinės pajamos yra pensijos (100 % klasterio atveju), o būstas priklauso šeimos nariams.	338	18,5
Iš viso	1 831	100

Didžiausio ir mažiausio klasterių santykis yra 2,23; sukurtų 5 klasterių bendrumų ir skirtumų *Silhouette* rodiklis yra ganėtinai geras (*Silhouette* > 0,5). Namų ūkius apibūdinantis klasterių kintamasis buvo

⁴ Miesto rajonų tipologizacija atitinka metodologijoje išskirtų geografinių klasterių, kurie apibūdina Lietuvos didmiesčių tipologizaciją.

sukurta norint išsiaiškinti, kiek ne tik lokalsios vietos kintamasis (pagal tai, kokio tipo miesto rajone gyvena respondentas) ar individualios asmens sociodemografinės charakteristikos, bet ir tam tikros respondentų šeimos socioekonominės charakteristikos veikia žmogaus emocinį ryšį su gyvenamąja kaimynyste.

Namų ūkis gali būti jungtis, siejanti asmens tapatinimąsi ir emocines nuostatas su gyvenamąja vietove, ypač kai kalbama apie šeimos pajamų struktūrą ir būsto nuosavybę. Pastarasis veiksnys gali netgi lemti nusiteikimą gerinti vietinę aplinką, nes būsto nuosavybė sumažina fizinį mobilumą – galimybę judėti miesto kaimynystėse (Ross et al. 2001; Skifter Andersen 2002, 2008) ir dažnai įpareigoja šiuos gyventojus priimti atsakomybę už savo kaimynystės aplinką ar net imtis tam tikros aktyvios veiklos bendruomenėje (Kleinhans 2006, 2009). Anot Hanso Skifterio Anderseno (2011), būsto nuosavybės, gyvenimo ciklo etapo (amžiaus) ir pajamų šaltinio rodikliai tampa reikšmingi ne tik renkantis gyvenamąją vietą, bet ir atskleidžiant, kokius įsipareigojimus priiima gyventojas ar namų ūkis, įsikurdamas konkrečiame būste. Dėl šios priežasties tyrime buvo pasirinkti šeimos pajamų šaltiniai (įvertinant santykį su būsto nuosavybės kintamuoju) – daryta prielaida, kad pajamų šaltiniai yra ne tik ekonominiai, bet ir socialiniai rodikliai, piešiantys namų ūkio ar šeimos *portretą*. Toks rodiklis galėtų būti suprantamas ne tik kaip socioekonominis fonas; būsto nuosavybės ir pajamų šaltiniai gali atskleisti ir būsto renovacijos, gyvenamosios aplinkos gerinimo ir susirūpinimo gyvenimo kokybe kaimynystėje bei kaimyniškumo motyvus: kuo daugiau yra privačių (ne nuomojamų) būstų ar kuo turtingesnė kaimynystė, tuo labiau linkstama rūpintis savo aplinka ir tuo pozityviau vertinamos savos galimybės keisti padėtį (Skifter Andersen 2002). Taigi, ekonominis būsto nuosavybės faktorius nėra išskirtinai ekonominis, jis gali lemti ir įvairius vertinimus, emocines struktūras, susijusias su gyvenamąja vietove. Kita vertus, pasak Camille Zubrinsky Charles (2005), būsto nuosavybė nebūtinai žymi bendruomenės sutelktį ar teigiamus motyvus keisti bendruomenę ar kaimynystę: įvairūs vertinimai, susiję su kaimynyste, dažnai yra apibrėžiami kaip kaimynystės efektas (angl. *neighbourhood effects*) ir priklauso nuo pačių kaimynysčių specifikos ar skirtumų, todėl nuosavybė ar finansiniai rodikliai ne visuomet gali paaiškinti įvairias emocines miesto gyventojų nuostatas.

Emocinės gyventojų nuostatos: atsakomybės, galios ir nepasitikėjimo savimi bei valdžia aspektai

Toliau pateikiami binarinių regresijų rezultatai apima respondento sociodemografinius rodiklius (amžius, lytis, išsilavinimas, šeiminių padėtis) ir mezo-lygmens kintamuosius (namų ūkio klasteriai ir miesto rajono tipas). Į analizę

neįtraukiama ir nesinaudojama vienu svarbiausių rodiklių – respondentų pajamomis, kadangi atsakomumo į šį klausimą lygmuo ypač žemas⁵.

Kaip priklausomi kintamieji, iliustruojantys tam tikrą miesto rajonų gyventojų emocinį ryšį su vietine kaimynyste ar gyvenamąja vietoje, straipsnyje buvo pasirinkti du klausimai, tarsi dvi analitinės dimensijos:

1. Savo galimybių keisti kaimynystę vertinimas: „Žmonėms kaip aš yra sunku kažką keisti, kad pegerėtų mūsų gyvenama vietovė“.
2. Savo galimybių paveikti vietos valdžios sprendimus vertinimas: „Žmonės kaip aš neturi teisės įtakoti vietos valdžios sprendimų“.

Analizėje naudojami tik tų respondentų atsakymai, kurie *visiškai (ne) sutiko* ar *(ne)sutiko* su šiais teiginiais. Išrinktos kintamųjų kategorijos buvo perkoduotos į binarines kategorijas – *nesutinku* ir *sutinku*.

Binariųjų regresijų rezultatai. Tiriant tai, kaip kinta Vilniaus miesto gyventojų sociodemografinės charakteristikos, priklausomai nuo savo galimybių prisidėti prie teigiamų pokyčių gyvenamojoje kaimynystėje vertinimo (2 lentelė), statistiškai binarinės regresijos modelis leido nustatyti lyties, amžiaus, šeiminės padėties ir išsilavinimo kintamuosius. O savo jėgų vertinimo būti vietinės kaimynystės kaitos priežastimi regresijos modelis parodė, jog Vilniaus mieste egzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas tarp namų ūkio klasterio ir miesto rajono tipo kategorijų. Gautas binarinės logistinės regresijos modelio Nagelkerke $R^2 = 0,373$. Pesimistinis savo galimybių ką nors keisti vietos bendruomenėje vertinimas (kontroliuojant kitas Vilniaus miesto gyventojų sociodemografinės charakteristikas) yra daugiau nei 2 kartus būdingesnis moterims nei vyrams. Be lyties faktoriaus, Vilniaus mieste dvigubai geriau savo galimybes kaimynystėje vertina respondentai, gyvenantys kohabitacijoje, nei gyvenantieji santuokoje. Senesni Vilniaus gyventojai yra linkę pesimistiškiau vertinti savo jėgas: kai respondentas 1 metais vyresnis, 4 % didėja tikimybė pesimistiškiau vertinti savo galimybes. O kai išsilavinimas aukštesnis, maždaug dvigubai kinta tikimybė pozityviau vertinti savo jėgas. Analizuojant tai, kaip kinta savo jėgų vertinimas, priklausomai nuo namų ūkio klasterių, pažymėtina, kad respondentai, gyvenantys tuose namų ūkiuose, kurių pajamas sudaro tik atlyginimai, bet gyvenantys išsimokamame ar nuomojamame būste, daugiau nei 5 kartus pesimistiškiau vertina savo galimybes nei tie, kurių vienintelis pajamų šaltinis yra atlyginimai, bet kurie gyvena nuosavame būste. Taigi būsto nuosavybės rodiklis (kontroliuojant statistiškai reikšmingus sociodemografinius respondentų bruožus) yra gana geras – atskleidžia asmens galimybių prisidėti prie teigiamų pokyčių gyvenamojoje vietovėje vertinimą. Logistinė regresija parodė, kad reikia atsižvelgti į kitą svarbų lokalumo rodiklį, t. y. savo galimybių vertinimas priklauso nuo miesto rajono tipo: galima teigti, jog egzistuoja 84 % tiki-

⁵ Tyrime respondentų atsakomumo į klausimą apie jų pajamas laipsnis siekia vos 60 %, dėl to buvo nuspręsta neįtraukti šio rodiklio, nes jis reikšmingai apribotų statistinę analizę. Klasterio kintamasis, sukurtas iš būsto nuosavybės ir pajamų šaltinio rodikliu, gali būti laikomas bandymu adekvačiai pakeisti analizėje svarbų kintamąjį, apibūdinantį respondentų ekonominę padėtį ar struktūrą.

2 LENTELĖ. PESIMISTINIO SAVO GALIMYBIŲ PRISIDĖTI PRIE GYVENAMOSIOS VIETOVĖS KAITOS VERTINIMO LOGISTINĖ REGRESIJA

Vilnius		Kaunas		Klaipėda	
Kintamasis	Galimybų santykis	Kintamasis	Galimybų santykis	Kintamasis	Galimybų santykis
Miesto rajono tipas	1,00	Miesto centras	1,00	Miesto centras	1,00
		Darbo klasės rajonas	2,141	Darbo klasės rajonas	1,224
		Daugiabučių rajonas	1,728	Daugiabučių rajonas	2,861
		Priemiestis	0,554	Priemiestis	4,222*
Namų ūkis	1,00	Namų ūkis	1,00	Namų ūkis	1,00
		Būstas nuomojamas ar išsimokamas; atlyginimai	0,686	Būstas nuomojamas ar išsimokamas; atlyginimai	2,567
		Įvairios būsto nuosavybės formos; atlyginimai, pašalpos, pensijos	0,954	Įvairios būsto nuosavybės formos; atlyginimai, pašalpos, pensijos	2,380
		Nuosavas ar šeimai priklausantis būstas; pensijos, atlyginimai	1,287	Nuosavas ar šeimai priklausantis būstas; pensijos, atlyginimai	2,314
		Šeimai priklausantis būstas, atlyginimai	1,222	Šeimai priklausantis būstas, atlyginimai	2,746
Lytis	1,00	Vyras	1,00	Vyras	1,00
		Moteris	0,899	Moteris	1,575
Amžius	1,046****	Amžius	1,052****	Amžius	1,040**

2. LENTELĖS TĖSINYS

Vilnius		Kaunas		Klaipėda	
Kintamasis	Galimybių santykis	Kintamasis	Galimybių santykis	Kintamasis	Galimybių santykis
Šeimninė padėtis	1,00	Šeimninė padėtis	1,00	Šeimninė padėtis	1,00
Gyvena su partneriu(-e)	0,206**	Gyvena su partneriu(-e)	0,648	Gyvena su partneriu(-e)	3,792***
Išsiskyres(-usi)	0,954	Išsiskyres(-usi)	1,375	Išsiskyres(-usi)	2,471*
Našlys(-ė)	0,672	Našlys(-ė)	1,661	Našlys(-ė)	1,586
Nevedęs / Netekėjusi	0,634	Nevedęs / Netekėjusi	1,740	Nevedęs / Netekėjusi	3,027***
Išsilavinimas	0,571***	Išsilavinimas	0,833	Išsilavinimas	0,586***
		Sąveika tarp miesto rajono tipo ir namų ūkio		Sąveika tarp miesto rajono tipo ir namų ūkio	
		Priemiestis* Būstas nuomojamas ar išimokamas; atlyginimai	11,779*	Priemiestis* Nuosavas ar šeimai priklausantis būstas; pensijos, atlyginimai	0,080*
Konstanta	1,999	Konstanta	0,156	Konstanta	0,222
N	391	N	340	N	405
Nagelkerke R ²	0,373	Nagelkerke R ²	0,250	Nagelkerke R ²	0,272
Hosmerio-Lemeshow testas	P=0,874	Hosmerio-Lemeshow testas	P=0,690	Hosmerio-Lemeshow testas	P=0,960
Regresijos modelio χ ²	127,387***	Regresijos modelio χ ²	70,270***	Regresijos modelio χ ²	91,262***
Modelis klasifikuoja teisingai	74,9 %	Modelis klasifikuoja teisingai	69,1 %	Modelis klasifikuoja teisingai	70,4 %

*** p=0,000; ** p<0,01; * p<0,05.

Logistinės regresijos modelis buvo sudarytas kontroliuojant visas namų ūkio ir miesto rajono tipo sąveikas. Pareiktos tik statistiškai reikšmingos sąveikos.

mybė, jog savo galimybes pozityviau vertina darbo klasės rajono (Naujininkų) gyventojai nei gyvenantys Vilniaus miesto centre.

Nagrinėjant savo galimybių vertinimo, priklausomai nuo tų pačių kintamųjų Kauno mieste, regresijos modelį (2 lentelė) buvo išskirti tik du statistiškai reikšmingi kintamieji. Binarinės logistinės regresijos modelio Nagelkerke prognozės rodiklis yra mažesnis nei Vilniaus miesto logistinės regresijos rodiklis (Nagelkerke $R^2 = 0,250$). Iš sociodemografinių kintamųjų tik amžiaus kintamasis, kontroliuojant likusius sociodemografinius, miesto rajono tipo ir namų ūkio klasterio kintamuosius, yra statistiškai reikšmingas faktorius, darantis įtaką savo galimybių vertinimui prisidėti prie savo gyvenamosios vietos kaitos. Respondento amžiui padidėjus 1 metais, 5 % didėja tikimybė pesimistiškiau vertinti savo galimybes lemti teigiamus kaimynystės pokyčius. Verta paminėti, jog amžiaus daroma įtaka savęs vertinimui Kauno ir Vilniaus miestuose yra praktiškai identiška. Kontroliuojant namų ūkio klasterio ir miesto rajono tipo kintamuosius, logistinė regresija leido nustatyti statistiškai reikšmingą sąveiką tarp gyvenančiųjų tuose Kauno priemiesčio namų ūkiuose, kurių pajamų šaltinis yra atlyginimai, o būstas yra arba nuomojamas, arba išsimokamas, ir tų respondentų, kurių namų ūkių pagrindinės pajamos yra atlyginimai ir kurie gyvena nuosavame būste Kauno miesto centre. Taigi būsto nuosavybės rodiklis sąveikoje su miesto tipo kintamuoju yra geras rodiklis, žymintis, kad nenuosavame būste Kauno priemiestyje gyvenantys respondentai yra linkę 11 kartų pesimistiškiau vertinti savo galimybes nei Kauno centro gyventojai, gyvenantys nuosavame būste.

Buvo tikrinama ir Klaipėdos respondentų savų galimybių prisidėti prie teigiamų pokyčių gyvenamojoje vietoje vertinimo logistinė regresija su tais pačiais kintamaisiais. Binarinės logistinės regresijos modelio Nagelkerke prognozės rodiklis yra mažesnis nei Vilniaus, bet didesnis nei Kauno miesto logistinės regresijos (Nagelkerke $R^2 = 0,272$). Analizuojant sociodemografines respondentų charakteristikas santykyje su savo galimybių prisidėti prie savo kaimynystės pokyčių vertinimu, kaip statistiškai reikšmingos Klaipėdos mieste buvo nustatytos amžiaus, šeiminės padėties ir išsilavinimo kintamųjų kategorijos. Respondento amžiui padidėjus 1 metais, 1,04 karto padidėja tikimybė pesimistiškiau vertinti savo galimybes ką nors keisti vietinėje bendruomenėje. Paminėtina, kad amžius ir jo daroma įtaka yra gana *nuoseklus* rodiklis, nes ši tikimybė Klaipėdos, Kauno ir Vilniaus miestuose beveik identiška. Beveik 4 kartus pesimistiškiau savo galimybes ką nors keisti vietinėje bendruomenėje yra linkę vertinti gyvenantys kohabitacijoje (priešingai nei Vilniaus mieste), 3 kartus – nevedę ar netekėjusios bei 2,5 karto – išsiskyrę respondentai, palyginti su santuokoje gyvenančiais respondентаis. Klaipėdos mieste gyvenančių respondentų išsilavinimo rodiklis žymi *tą pačią kryptį* kaip ir kituose didmiesčiuose, tad jį galima laikyti *nuosekliu* rodikliu, darančiu įtaką priklausomam kintamajam: esant aukštesniam išsilavinimui, tarp Klaipėdos miesto gyventojų 41 % mažėja tikimybė pesimistiškiau vertinti savo galimybes prisidėti prie bendruomenės kaitos. Nagrinėjant, ar Klaipėdos miesto rajono tipo kintamasis

daro įtaką savų galimybių vertinimui, pažymėtina, kad net 4,2 karto pesimistiškiau save vertina priemiesčių gyventojai, palyginti su miesto centro gyventojais. Šią įžvalgą papildė ir nustatyta statistiškai reikšminga sąveika tarp namų ūkio klasterio ir miesto rajono tipo kintamųjų: 20 % sumažėja tikimybė, kad respondentai, kurie gyvena Klaipėdos priemiestyje nuosavame ar šeimai priklausančiame būste ir kurių pagrindinis pajamų šaltinis yra pensijos, o antrinis – atlyginimai, pesimistiškai vertins savo galimybes, palyginti su tais respondентаis, kurie gyvena Klaipėdos miesto centre nuosavame būste ir kurių vienintelis pajamų šaltinis yra atlyginimai.

Apibendrinant gautus trijų logistinių regresijų rezultatus galima teigti, jog aukštesnis išsilavinimas teigiamai veikia tai, kaip didmiesčių gyventojai vertina savo galimybes prisidėti prie teigiamų pokyčių gyvenamojoje vietovėje, o didėjantis asmens metų skaičius ar gyvenamojo būsto nuosavybės neturėjimas (palyginti su tais respondентаis, kurie gyvena nuosavame ar šeimos nariams priklausančiame būste) šiuos vertinimus veikia neigiamai.

Kitos trys logistinės regresijos (3 lentelė), taikytos atskiriems miestams su tais pačiais kintamaisiais, buvo atliktos siekiant išsiaiškinti, kiek įtakos šie daro savų galimybių paveikti vietinę valdžią vertinimui. Reikia pažymėti, kad Nagelkerke prognozės rodikliai, susiję su visų trijų didmiesčių gyventojų savo galimybių paveikti vietos valdžios sprendimus vertinimu, yra kuklesni nei savo galimybių keisti vietinę bendruomenę vertinimo rodikliai. Taip veikiausiai yra todėl, kad vien asmens gyvenamoji vietovė ar jo sociodemografinės charakteristikos negali paaiškinti miesto gyventojų politinio dalyvavimo nuostatų be tam tikrų politinio aktyvumo, pilietiškumo, politinio dalyvavimo ar kitų rodiklių. Kita vertus, atsižvelgiant į prieš tai minėtus nuogaštavimus, dėl šios priežasties gauti Nagelkerke rodikliai paaiškina tam tikrą esminę dalį (maždaug penktadalį) vertinimų.

Nagrinėjant Vilniaus miesto gyventojų savo galimybių keisti vietinės valdžios sprendimus vertinimą atkreiptinas dėmesys į tai, kad kai Vilniaus miesto gyventojų išsilavinimas aukštesnis, 27 % mažėja pesimistinio vertinimo tikimybė, kontroliuojant likusias sociodemografines charakteristikas ir namų ūkio klasterio kintamąjį. Vilniaus daugiabučių tipo (Žirmūnų seniūnijos) gyventojai savo galimybes keisti vietinės valdžios sprendimus yra linkę vertinti 3 kartus pesimistiškiau nei Vilniaus miesto centre gyvenantys respondentai. Analizuojant identišką modelį tarp Kauno respondentų, be išsilavinimo rodiklio (kai išsilavinimas aukštesnis, kaip ir tarp Vilniaus respondentų, 27 % mažėja pesimistinio vertinimo tikimybė), atsirado statistiškai reikšmingas amžiaus kintamasis: padidėjus respondento amžiui 1 metais, 3,6 % padidėja tikimybė pesimistiškai vertinti savo galimybes keisti vietinės valdžios sprendimus. Statistiškai reikšmingai skiriasi įvairių Kauno miesto rajonų respondentų vertinimai: darbo klasės rajono tipo (Vilijampolės) gyventojai yra linkę 7,7 karto pesimistiškiau vertinti savo galimybes nei gyvenantys Kauno miesto centre. Buvo nustatytos ir statistiškai reikšmingos sąveikos tarp miesto rajonų

3 LENTELĖ. PESIMISTINIO SAVO GALIMYBIŲ PRISIDĖTI PRIE GYVENAMOSIOS VIETOVĖS KAITOS VERTINIMO LOGISTINĖ REGRESIJA

Vilnius			Kaunas			Klaipėda			
Kintamasis	Galimybų santykis	Kintamasis	Galimybų santykis	Kintamasis	Galimybų santykis	Kintamasis	Galimybų santykis	Galimybų santykis	
Miesto rajono tipas	1,00	Miesto rajono tipas	1,00	Miesto centras	1,00	Miesto rajono tipas	1,00	Miesto centras	1,00
	0,233	Darbo klasės rajonas	7,726***	Darbo klasės rajonas	3,155	Darbo klasės rajonas	1,546	Darbo klasės rajonas	1,546
	3,000*	Daugiabučių rajonas	2,610	Daugiabučių rajonas	2,675	Daugiabučių rajonas	2,675	Daugiabučių rajonas	2,675
	0,728	Priemiestis	1,00	Priemiestis	3,777*	Priemiestis	3,777*	Priemiestis	3,777*
Namų ūkis	1,00	Namų ūkis	1,00	Nuosavas būstas, atlyginimai	1,00	Namų ūkis	1,00	Nuosavas būstas, atlyginimai	1,00
	1,797	Būstas nuomojamas ar išsimokamas; atlyginimai	2,213	Būstas nuomojamas ar išsimokamas; atlyginimai	3,306	Būstas nuomojamas ar išsimokamas; atlyginimai	3,306	Būstas nuomojamas ar išsimokamas; atlyginimai	3,306
	2,583	Įvairios būsto nuosavybės formos; atlyginimai, pašalpos, pensijos	4,428	Įvairios būsto nuosavybės formos; atlyginimai, pašalpos, pensijos	1,952	Įvairios būsto nuosavybės formos; atlyginimai, pašalpos, pensijos	1,952	Įvairios būsto nuosavybės formos; atlyginimai, pašalpos, pensijos	1,952
	1,179	Nuosavas ar šeimai priklausantis būstas; pensijos, atlyginimai	3,063	Nuosavas ar šeimai priklausantis būstas; pensijos, atlyginimai	1,817	Nuosavas ar šeimai priklausantis būstas; pensijos, atlyginimai	1,817	Nuosavas ar šeimai priklausantis būstas; pensijos, atlyginimai	1,817
	1,370	Šeimai priklausantis būstas, atlyginimai	3,180	Šeimai priklausantis būstas, atlyginimai	3,325	Šeimai priklausantis būstas, atlyginimai	3,325	Šeimai priklausantis būstas, atlyginimai	3,325
Lytis	1,00	Lytis	1,00	Vyras	1,00	Lytis	1,00	Vyras	1,00
	1,577	Moteris	1,162	Moteris	1,084	Moteris	1,084	Moteris	1,084
Amžius	1,015	Amžius	1,036***	Amžius	1,019	Amžius	1,019	Amžius	1,019
Šeiminė padėtis	1,00	Šeiminė padėtis	1,00	Vedęs / išteikėjusi	1,00	Šeiminė padėtis	1,00	Vedęs / išteikėjusi	1,00
	0,982	Gyvena su partneriu(-e)	1,311	Gyvena su partneriu(-e)	1,657	Gyvena su partneriu(-e)	1,657	Gyvena su partneriu(-e)	1,657
	2,312	Išsiskyres(-usi)	0,960	Išsiskyres(-usi)	2,419*	Išsiskyres(-usi)	2,419*	Išsiskyres(-usi)	2,419*

3 LENTELĖS TĖSINYS

Vilnius		Kaunas		Klaipėda	
Kintamasis	Galimybų santykis	Kintamasis	Galimybų santykis	Kintamasis	Galimybų santykis
Našlys(ė)	1,151	Našlys(-ė)	0,709	Našlys(ė)	0,952
Nevedęs / Nerekėjusi	0,847	Nevedęs / Nerekėjusi	0,805	Nevedęs / Nerekėjusi	1,568
Išsilavinimas	0,726***	Išsilavinimas	0,731***	Išsilavinimas	0,657***
	Sąveika tarp miesto rajono tipo ir namų ūkio	Darbo klasės rajonas* Įvairios būsto nuosavybės formos; atlyginimai, pašalpos, pensijos	0,070*		
		Darbo klasės rajonas* Nuosavas ar šeimai priklausantis būstas; pensijos, atlyginimai	0,131*		
		Priemiestis* Nuosavas ar šeimai priklausantis būstas; pensijos, atlyginimai	0,088*		
Konstanta	0,727	Konstanta	0,192	Konstanta	0,400
N	416	N	375	N	416
Nagelkerke R ²	0,193	Nagelkerke R ²	0,246	Nagelkerke R ²	0,187
Hosmerio-Lemeshow testas	P=0,939	Hosmerio-Lemeshow testas	P=0,138	Hosmerio-Lemeshow testas	P=0,262
Regresijos modelio χ^2	64,716***	Regresijos modelio χ^2	75,163***	Regresijos modelio χ^2	61,258***
Modelis klasifikuoja teisingai	67,3 %	Modelis klasifikuoja teisingai	73,3 %	Modelis klasifikuoja teisingai	69,7 %

*** p=0,000; ** p<0,01; * p<0,05.

Logistinės regresijos modelis buvo sudarytas kontroliuojant visas *namų ūkio* ir *miesto rajono tipo* sąveikas. Pateiktos tik statistiškai reikšmingos sąveikos.

tipo ir namų ūkio klasterio kintamųjų: 87 % tikimybe tarp nuosavame ar šeimos nariams priklausančiame būste Vilijampolėje gyvenančių respondentų, kurių namų ūkio pajamas sudaro pensijos ir atlyginimai, 91 % tikimybe tarp nuosavame ar šeimos nariams priklausančiame būste Kauno priemiesčiuose gyvenančių respondentų, kurių namų ūkio pajamas sudaro pensijos ir atlyginimai, bei 93 % tikimybe tarp respondentų, gyvenančių įvairių nuosavybės formų būste Vilijampolėje, ir tų, kurių namų ūkio pajamų šaltiniai yra tiek atlyginimai, tiek pensijos, tiek pašalpos, sumažėja pesimistinio savo galimybių keisti vietinės valdžios sprendimus vertinimas, palyginti su Kauno miesto centre nuosavame būste gyvenančiais ir tik atlyginimus gaunančiais respondentai. Tarp Klaipėdos miesto respondentų, be išsilavinimo (kai respondentų išsilavinimas aukštesnis, 34 % mažėja pesimistinio vertinimo tikimybė) kintamojo, statistiškai reikšmingai skiriasi vertinimas tarp skirtingos šeiminės padėties respondentų: išsiskyrusieji yra linkę vertinti savo galimybes įsitraukti į vietinės valdžios sprendimų priėmimą 2,4 karto pesimistiškiau nei ištekėjusios ir vedę respondentai. Analizuojant gautus rezultatus, susijusius su įvairių tipų Klaipėdos miesto rajonuose gyvenančiais respondentai, gyvenantieji Klaipėdos priemiestyje yra linkę vertinti savo galimybes įsitraukti į vietinės valdžios sprendimų priėmimą 3,7 karto pesimistiškiau nei Klaipėdos miesto centre gyvenantys respondentai.

Apibendrinant gautus rezultatus matyti, kad išsilavinimas daro teigiamą įtaką savo galimybių paveikti vietinės valdžios sprendimus vertinimui; o pesimistinis vertinimas, priklausomai nuo miesto rajonų tipo, gana smarkiai varijuoja: Vilniuje pesimistinis vertinimas būdingas daugiabučių, Kaune – darbo klasės tipo rajono, o Klaipėdoje – priemiesčių gyventojams. Ši dinamika parodo, kad galbūt vertinimas nepriklauso vien nuo konkrečios miesto vietovės ir miestietiško vietovių gyvenimo natūralumo, nes gali būti susijęs ir su miesto vietovės bendruomenės, kaimynų ar vietinės valdžios institucijų (pvz., seniūnijos) aktyvumu bei socialiniais kaimynų saitais (Kleinhans 2006, 2009).

Kokiu mastu skiriasi emocinės gyventojų nuostatos įvairiuose Lietuvos miestų rajonuose?

Vyraujanti slogi nepasitikėjimo savimi nuotaika – tai lyg ženklas, kad tam tikrose miesto vietovėse gyvenantys asmenys gali stokoti konkrečių (ekonominių, socialinių ar politinės galios) išteklių. Ši nuotaika gali būti ir nuoroda į platesnį socialinės atskirties foną, išreiškiantį ne tik socialinę, bet ir erdvinę atskirtį. Emocinės konsteliacijos miesto erdvėje ne tik tampa socialinės nelygybės žyme, bet ir parodo, kad tam tikros erdvės kuria naujus socialinės atskirties, kuri remiasi erdvine diferenciacija, aspektus (Blokland 2003).

Nors visose logistinėse regresijose buvo naudojamas miesto rajono tipo kintamasis ir jo sąveika su namų ūkio klasterio kintamuoju, ne visose

logistinėse regresijose išryškėjo miesto vietovių įtaka *savo galimybių keisti gyvenamosios vietovės padėtį ar paveikti vietinės valdžios sprendimus* vertinimui. Dėl šios priežasties siekiant nustatyti, ar matoma vienodesnė Lietuvos didmiesčių rajonų gyventojų vertinimų priklausomybė nuo jų gyvenamosios vietos (miesto rajono tipo kintamasis) trijuose Lietuvos didmiesčiuose, tikimybės, gautos binarinių logistinių regresijų metu, buvo suskirstytos į dvi kategorijas: maža įvykio tikimybė (tikimybė <0,5) ir didelė įvykio tikimybė (tikimybė ≥0,5).

Paiškėjo, jog didžiausia įvykio tikimybė buvo tai, kad tarp Vilniaus rajonų Vilniaus miesto centro gyventojai savo galimybes keisti vietinės bendruomenės gyvenimą vertins kaip ribotas (4 lentelė). Kauno mieste kritiškiausiai savo galimybes vertina darbo klasės tipo rajono gyventojai, o Klaipėdos mieste ši tikimybė yra pasiskirsčiusi daugmaž vienodai tarp visų miesto rajono tipų. Cramerio V koeficientai parodo, kad gauta statistiškai reikšminga savo galimybių pagerinti vietovės gyvenimą vertinimo priklausomybė nedidelė (Vilniaus mieste: Cramerio V=0,154; Kauno mieste: Cramerio V=0,174), o Klaipėdos mieste ji nėra statistiškai reikšminga.

4 LENTELĖ. SUBJEKTYVAUS GALIMYBIŲ PAGERINTI VIETOVĖS GYVENIMĄ VERTINIMO PRIKLAUSOMYBĖ NUO MIESTO RAJONO

Miestas	Miesto rajono tipas	<i>Sutinka su teiginiu, jog sunku ką nors keisti, kad pagerėtų respondento gyvenamoji vietovė</i>	
		Maža tikimybė	Didelė tikimybė
Vilnius ¹	Miesto centras	18,8 %	32,5 %
	Darbo klasės rajonas (Naujininkai)	27,6 %	23,1 %
	Daugiabučių rajonas (Žirmūnai)	27,2 %	22,5 %
	Priemiestis	26,4 %	21,9 %
	N	261 (100 %)	342 (100 %)
Kaunas ²	Miesto centras	31,8 %	22,3 %
	Darbo klasės rajonas (Vilijampolė)	19,7 %	34,2 %
	Daugiabučių rajonas (Dainava)	27,2 %	20,1 %
	Priemiestis	21,4 %	23,4 %
	N	412 (100 %)	184 (100 %)
Klaipėda ³	Miesto centras	25,8 %	21,3 %
	Darbo klasės rajonas (Žvejybos uostas ir kt.)	23,2 %	22,8 %
	Daugiabučių rajonas (Pempininkai, Neringa, Debrecenas ir kt.)	28,5 %	28,9 %
	Priemiestis	22,5 %	26,9 %
	N	396 (100 %)	197 (100 %)

1: $\chi^2=14,219$, $df=3$, $p<0,01$; Cramerio V=0,154, $p<0,01$.

2: $\chi^2=17,960$, $df=3$, $p=0,000$; Cramerio V=0,174, $p=0,000$.

3: $\chi^2=2,160$, $df=3$, $p>0,05$; Cramerio V=0,06, $p>0,05$.

Didžiausia įvykio tikimybė buvo ta, kad Vilniaus miesto rajonų daugiabučių ir priemiesčių gyventojai savo galimybes keisti vietinės valdžios sprendimus vertins kaip ribotas (5 lentelė). Pesimistiškiausiai savo galimybes paveikti vietinės valdžios sprendimus Kauno mieste vertina darbo klasės tipo rajono gyventojai (net 60 % tikimybė, palyginti su likusiais miesto gyventojais), o Klaipėdos mieste tikimybė vertinti savo galimybes yra didesnė tarp darbo klasės rajone ir daugiabučių rajone gyvenančių respondentų. Cramerio V koeficientai parodo, kad gauta statistiškai reikšminga savo galimybių paveikti vietinės valdžios sprendimus vertinimo priklausomybė yra gana didelė (Vilniaus mieste: Cramerio V=0,406; Kauno mieste: Cramerio V=0,599), o Klaipėdos mieste ji gerokai mažesnė (Cramerio V= 0,207).

5 LENTELĖ. SUBJEKTYVAUS GALIMYBIŲ PAVEIKTI VIETINĖS VALDŽIOS SPRENDIMUS VERTINIMO PRIKLAUSOMYBĖ NUO MIESTO RAJONO

Miestas	Miesto rajono tipas	<i>Sutinka su teiginiu, jog respondentas neturi teisės paveikti vietinės valdžios sprendimus</i>	
		Maža tikimybė	Didelė tikimybė
Vilnius ¹	Miesto centras	35,7 %	13,5 %
	Darbo klasės rajonas (Naujininkai)	32,3 %	14,8 %
	Daugiabučių rajonas (Žirmūnai)	12,9 %	40,6 %
	Priemiestis	19,1 %	31,1 %
	N	356 (100 %)	244 (100 %)
Kaunas ²	Miesto centras	34,4 %	17,5 %
	Darbo klasės rajonas (Vilijampolė)	6,7 %	60,3 %
	Daugiabučių rajonas (Dainava)	34,2 %	6,2 %
	Priemiestis	24,7 %	16,0 %
	N	401 (100 %)	194 (100 %)
Klaipėda ³	Miesto centras	29,3 %	11,8 %
	Darbo klasės rajonas (Žvejybos uostas ir kt.)	19,1 %	33,5 %
	Daugiabučių rajonas (Pempininkai, Neringa, Debreccenas ir kt.)	28,1 %	29,8 %
	Priemiestis	23,5 %	24,8 %
	N	396 (100 %)	197 (100 %)

1: $\chi^2=98,913$, $df=3$, $p=0,000$; Cramerio V=0,406, $p=0,000$.

2: $\chi^2=213,380$, $df=3$, $p=0,00$; Cramerio V=0,599, $p=0,000$.

3: $\chi^2=25,400$, $df=3$, $p=0,000$; Cramerio V=0,207, $p=0,000$.

Šios emocinės konsteliacijos ir bejėgiškumo apraiškos gali formuoti gilesnę kompleksinę socialinę atskirtį tarp kaimynysčių mieste. Kaip atskleidžia analizė, įvairiopa savo galimybių vertinimo dinamika tikriausiai yra lokali ir specifinė kiekviename mieste, nes nematyti bendros miesto *ekologinės* tendencijos⁶ visuose trijuose miestuose. Galbūt galima ir drąsiau apibendrinti – kad

⁶ Remiantis Čikagos ekologine mokykla, *ekologinis* principas apibūdina tai, kad, nepriklausomai

Lietuvos miestams labiau tinka Doreenos Massey (2007) iškelta hipotezė, jog emociniai potyriai ir kognityviniai vertinimai, susiję su vietine bendruomene, yra lokalus potyris, kuris yra specifinis ir internalizuotas per susiklosčiusių (ar nesuklosčiusių) socialinių ryšių konsteliacijas konkrečioje vietoje. Todėl mokslininkai turi ieškoti ir surasti šių skirtumų paaiškinimus, tyrinėdami kiekvieno analizuojamo miesto rajono ar net kaimynystės istorinį kontekstą, o ne nagrinėdami miestus *bendrais* miesto centro, darbo klasės rajono ir kt. pjūviais. Pasak Hanso T. Bloklando (2003), D. Massey apibūdina *modernaus* miesto gyvenimą, kuris yra tarsi priešprieša Manuelio Castellso iškeltai post-modernaus miesto hipotezei, kad miesto bendruomenės yra bendras miesto praktikų diskursas, kuriame bejėgiškumą, nusivylimą ar kitas emocijas „nuosėdas“ lemia tokie globalūs ekonominiai ir socialiniai procesai kaip darbo rinkos restruktūrizacija.

Kitą gautus duomenis santykinai patvirtinantį argumentą pateikia C. E. Ross ir bendraautoriai (2001). Pasak jų, sėkmingo gyvenimo, išskirtinės rezidencijos ir vartojimo vietos (pavyzdžiui, priemiesčiai ir miesto centras) turi galimybę kurti pozityvesnį supratimą; menkesnis savo galimybių vertinimas suponuoja labiau „nuskriaustas“, skurdesnes ir masinio būsto⁷ vietoves mieste, tokias kaip senasis darbo klasės ir daugiabučių rajonas. H. T. Bloklando (2003) manymu, darbo klasės gyventojai niekaip neprisitaiko prie postmodernios visuomenės, kurios malonumais gali mėgautis kiti miesto gyventojai, daugiau laimėję iš naujosios ekonomikos. Industrializacijos, masinės gamybos ir modernios visuomenės sąlygomis darbininkų ir darbuotojų rezidencijos vietos buvo to laikmečio ekonomikos stuburo rezidencijos vietos; tačiau ekonomikai globalėjant nuvertinama ne tik darbo jėga, bet ir darbininkų gyvenami miesto rajonai. D. Massey (2007) teigia, kad, norint paaiškinti vyraujančią slogią emociją našta ir nevilties ar net nepasitikėjimo savimi nuotaikas vietovėje, jas reikėtų sieti su bendresniais modernios visuomenės stratifikacijos procesais. Anot jos, jeigu žmonės jaučiasi *kategoriskai nelygūs* kitiems miesto gyventojams tiek objektyvia socioekonominė padėtimi, tiek subjektyviau savo galimybių ką nors keisti vertinimu, tokia nuotaika gali ne tik aktyvinti socialinės atskirties procesus, bet ir kurti bendras visos kaimynystės ar miesto rajono gyventojų emocijas nuostatas. O pastarosios gali virsti erdvinėmis emocijinėmis praktikomis.

nuo miesto, žmonių, gyvenančių klasteriuose – miesto centruose, daugiabučių, darbo klasės rajonuose ir priemiesčio rajonuose, emocijinės nuostatos ar vertinimas turėtų būti panašūs, bet turėtų skirtis žmonių, kurie gyvena ne tuose pačiuose klasteriuose. Analizės duomenys rodo, kad tokių *griežtų ekologinių* apibendrinimų negalime daryti šiais klausimais.

⁷ Tiek C. E. Ross ir bendraautoriai (2001), tiek kiti miesto sociologai *masinį būstą* apibrėžia labiau kaip XX a. 5–8 dešimtmečio statybos būstus, kurie yra lyg viešas būstas (angl. *public housing*), skirtas apgyvendinti bendrai (vidutinei) miesto populiacijai, nei išskirtinės rezidencijos vietą, tokią kaip priemiesčių individualūs namai, skirti vienai šeimai (angl. *one-family single house*).

Apibendrinimas

Remiantis gyventojų apklausa, atlikta tyrimo „Socialinė atskirtis Lietuvos didmiesčiuose: erdvinės segregacijos ir poliarizacijos formos“ metu, šiame straipsnyje buvo analizuojami socioerdvinės poliarizacijos ir segregacijos procesai iš *apačios*, t. y. tai, kaip patys įvairiuose Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestų rajonuose gyvenantys žmonės suvokia savo galimybes prisidėti prie kaimynystės kaitos ir paveikti vietinės valdžios sprendimus. Buvo siekiama atsakyti į klausimus, kaip bejėgiškumo ir netikėjimo nei valdžia, nei savo galimybe keisti savo vietovę emocinės nuostatos kuria gyvenamąją erdvę ir kokių pasekmių jos gali turėti Lietuvos didmiesčiams.

Pasak emocijų tyrinėtojų, emocijos ir jose užkoduotos normos, vertybės bei simboliai yra esminiai simboliniai įrankiai, išreiškiantys, kas mes esame ir kokie yra mūsų moraliniai įsipareigojimai (Illouz 2003). Emocinės miestiškos patirties dimensijos atlieka ne vieną funkciją: pirmiausiai jos išryškina bendros urbanistinės patirties aspektus ir atveria erdvės kūrimo, erdvinės segregacijos ir poliarizacijos procesų užuomazgas. Galima teigti, kad tam tikros emocijos arba suartina viename rajone gyvenančius asmenis, arba juos atskiria. Šiuo atveju galima manyti, kad netikėjimas savo galia ką nors keisti ir nepasitikėjimas valdžios sprendimais keisti gyvenamąją vietovę veikia kaip atskiriantis veiksnys, trukdantis kurtis tvirtai ir save palaikančiai bendruomenei.

Atlikta analizė atskleidė, kad Lietuvos miestuose gyvenantys žmonės nepasitiki savo jėgomis ką nors keisti ir netiki, kad gali paveikti valdžios sprendimus ką nors pakeisti. Šios emocijos atskiria darbininkų gyvenamuosius rajonus nuo priemiesčių, o sovietinio tipo gyvenamuosius rajonus – nuo centro. Taip sukuriama naujos ribos tarp tų, kurie jaučiasi galį ką nors pakeisti ir nori į tai įsitraukti, ir tų, kurie apatiškai ir pasyviai laukia pokyčių.

Vilniaus mieste savo galimybes tiesiogiai keisti savo gyvenamąją aplinką kritiškiausiai vertina miesto centro gyventojai. Taip pat egzistuoja didžiausia tikimybė, kad kritiškiausiai savo galimybes paveikti vietinės valdžios sprendimus vertins daugiabučių mikrorajono gyventojai. Kauno mieste ši dinamika gerokai nuoseklesnė: egzistuoja tikimybė, kad savo galimybes tiek asmeniškai keisti, tiek paveikti vietinės valdžios sprendimus kritiškiausiai vertins darbo klasės rajono tipo gyventojai, o pozityviausiai – daugiabučių mikrorajono gyventojai. Klaipėdoje tikimybė, kad gyventojai patys galės prisidėti prie kaimynystės kaitos, yra gana vienoda visose tiriamose miesto zonose, tačiau, kaip ir Kaune, kritiškiausiai savo galimybes paveikti vietinės valdžios sprendimus vertina darbo klasės rajone gyvenantys respondentai. Visa ši pasitikėjimo ar nepasitikėjimo savo jėgomis, pasyvumo ir aktyvumo dinamika gali būti susijusi su specifinėmis kasdienybės formomis, patirtimis ir vietinėmis problemomis, kurias subjektyviai (iš)gyvena konkrečių miesto kaimynysčių gyventojai ir kurias reikėtų atskirai iširti (Dangschat 2009).

Analizuojant emocines nuostatas, susijusias su savo galimybėmis ką nors keisti vietos bendruomenėje („Žmonėms kaip aš yra sunku kažką keisti, kad pagerėtų mūsų gyvenama vietovė“), svarbiausi yra lyties, amžiaus ir išsilavinimo veiksniai. Šiuo atveju Vilniuje daug pesimistiškesnės (du kartus) yra moterys ir pagyvenę asmenys (respondento amžiui padidėjus 1 metais, 1,04 karto padidėja tikimybė, kad jis (ji) pesimistiškiau vertins savo galimybes). O turint aukštesnį išsilavinimą maždaug dvigubai kinta tikimybė pozityviau vertinti savo jėgas. Beveik identiška amžiaus faktoriaus įtaka respondentų emocinėms nuostatomis išryškėja ir Kauno bei Klaipėdos miestuose. Didėjant Klaipėdos miesto gyventojų išsilavinimui, 41 % mažėja tikimybė, kad jie pesimistiškai vertins savo galimybes prisidėti prie savo kaimynystės kaitos.

Apibendrinant gautus trijų logistinių regresijų rezultatus galima teigti, kad aukštesnis išsilavinimas teigiamai veikia tai, kaip didmiesčio gyventojai vertina savo galimybes ištraukti į savo kaimynystės pokyčius, o juo vyresni respondentai arba jeigu jie neturi gyvenamojo būsto nuosavybės (palyginti su tais respondентаis, kurie gyvena nuosavame ar šeimos nariams priklausančiame būste), tuo kritiškiau vertina minėtas savo galimybes.

Tiriant respondentų pasitikėjimą ar nepasitikėjimą paveikti vietinės valdžios sprendimus („Žmonės kaip aš neturi teisės įtakoti vietos valdžios sprendimų“) matyti, kad išsilavinimas daro teigiamą įtaką savo galimybių paveikti vietinės valdžios sprendimus vertinimui; pesimistiški vertinimai ganėtinai varijuoja priklausomai nuo miesto rajonų tipų: Vilniuje pesimistiški vertinimai būdingi daugiabučių, Kaune – darbo klasės rajono tipo, o Klaipėdoje – priemiesčių gyventojams. Ši pasitikėjimo ar nepasitikėjimo savo jėgomis dinamika parodo, kad vertinimai nebūtinai priklauso tik nuo konkrečios miesto vietovės; jie gali būti susiję su kaimynystės bendruomenės, kaimynų ar vietinių valdžios institucijų (pvz., seniūnijų) aktyvumu. Taip pat reikia pabrėžti, kad žmogaus sociodemografinis ar jo šeimos socioekonominis fonas ir gyvenimas tam tikruose *loci* nėra vieninteliai faktoriai, galintys daryti įtaką asmens požiūriui į savo galimybes paveikti vietinės valdžios sprendimus.

Užsienio tyrėjai kalba apie naują posturbanizmo erą, kurios bruožas yra nesaugumo jausmas, persmelkiantis visą miesto erdvę. Tačiau, jų nuomone, nesaugumą daug sunkiau išmatuoti, palyginti su emocijomis, kurių sklidimas menkai tesusijęs su didesniu pavojumi asmeniui ir kolektyviniam saugumui (Pedrazzini, Desrosiers-Lauzon 2011, 99). Tą patį būtų galima pasakyti ir apie nepasitikėjimą savo galimybėmis tiek prisidėti prie savo kaimynystės kaitos, tiek paveikti vietinės valdžios sprendimus – jis gali būti ne tik posturbanizmo, bet ir posovietinio nuovargio bei socialinių ryšių trūkumo Lietuvoje sindromas. Nepasitikėjimas savo ir valdžios galimybėmis ką nors keisti trukdo kurtis teigiamoms, socialiai vienijančioms praktikoms. Ši nepasitikėjimo kultūra stato realias ar simbolines sienas tarp įvairiuose rajonuose gyvenančių žmonių ir stiprina nepasitikėjimą vieni kitais. Ji atskiria ir skaldo bendruomenes ir kaimynystes, užuot jas vienijusi ir stiprinusi. Žmonės jaučiasi įkalinti

savo gyvenamosiose vietose, susiduria su vadinamuoju *erdviniu įkalinimu*. Tai itin ryšku tuose gyvenamuosiuose rajonuose, kurie socioekonominės gerovės hierarchijoje yra žemiausiai (darbininkų gyvenamieji rajonai ir sovietinio tipo mikrorajonai).

Kalbant apie nepasitikėjimą savimi ir valdžia, praverčia Loico Wacquanto pateikta JAV getų ir Prancūzijos darbo klasės rajonų analizė. Pasak šio tyrinėtojo, kuo labiau JAV getuose gyvenantis asmuo yra socialiai pažeidžiamas ir marginalizuotas, tuo labiau jis suvokia socialinį pasaulį kaip savo paties valios ir pastangų erdvę (pvz., „žinoti žmones geroje vietoje“) ir tuo labiau menkina ir peikia žmones, nesugebančius valdyti savo likimo. Priešingai, Prancūzijos darbininkų rajonų gyventojai paprastai mano ten atsidūrę atsitiktinai ir esą tik pakeliui į kitą gyvenamąją vietą ir geresnį gyvenimą (Wacquant 2008, 181–184). Galima teigti, kad savo vargo priežastimi pastarieji laiko ne savo pastangas ar nesėkmes, bet tas nesėkmes nulemiančias visuomenę ir valdžią. Tačiau tiek JAV getų, tiek Prancūzijos darbininkų kaimynysčių gyventojai „yra linkę kurti materialinio ir simbolinio atsiribojimo strategijas..., kurios ardo socialinius ryšius ir patvirtina neigiamą kaimynystės reputaciją už jos ribų“ (Wacquant 2008, 184). To rezultatas yra socialinė atomizacija, bendruomenės disorganizacija ir kultūrinė anomija.

Nors analizuotų Lietuvos didmiesčių gyvenamųjų rajonų, socioekonominėje hierarchijoje užimančių žemiausią padėtį, toli gražu negalima vadinti nei getais, nei vien darbininkų gyvenamomis vietovėmis, atrodo, kad esant tokioms emocinėms struktūroms kaip nepasitikėjimas savo jėgomis kaimynystė neapsaugo nuo išorinio pasaulio sukeliama nesaugumo jausmo, įtampos ir sunkumų. Tai nebėra kasdienė įprasta erdvė, kurioje egzistuoja bendra kultūra ir bendros savivokos reikšmės. Nepasitikint savimi ir valdžios gebėjimu ką nors keisti, kaimynystė tampa tuščia konflikto ir varžybų erdve, kurioje stengiamasi išgyventi ir susitelkiama vien į savo gyvenimą. Yrant teritorijos pagrindu užsiamezgiusiems bendruomeniniams ryšiams, gyventojai savo ruožtu visą dėmesį ima telkti ties asmeninio vartojimo sfera ir vieni nuo kitų atsiriboti, dėl to nyksta tarpusavio solidarumas. Kita vertus, nepasitikėjimas savo galimybėmis keisti gyvenamąją vietą yra susijęs ir su nepasitenkinimu savimi, savo gyvenimu, nuolat persekiojančiu neišsipildymo jausmu. Remiantis užsienyje atliktais tyrimais (Davidson, Milligan 2004) galima kelti hipotezę, kad tai yra ir nepriklausymo kaimynystei ar vietai jausmas, atskiriantis asmenis ir erdves, atimantis iš jų saugumą, tapatybę ir komfortą.

Priedas

PRIEDAS. NAMŲ ŪKIO KINTAMOJO KLASTERIZACIJAI PANAUDOTI KINTAMIEJI

Kintamojo tikslas	Kintamasis	Kintamojo kategorijos
Būsto nuosavybę namų ūkyje identifikuojantis kintamasis	Kam nuosavybės teise priklauso būstas, kuriame dabar gyvenate?	Respondento ir (ar) jo partnerio nuosavybė Respondento ir (ar) jo partnerio išsimokamas būstas Nuomojamas būstas Respondento šeimos nuosavybė
Namų ūkio pajamų šaltinius identifikuojantys kintamieji	Atlyginimai	Taip / Ne
	Pensijos	Taip / Ne
	Bedarbio pašalpos / kompensacijos	Taip / Ne

Literatūra

- Ahmed, S. (2004). *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Anderson, K., Smith, S. J. 2001. "Editorial: Emotional Geographies." *Transactions of the Institute of British Geographers* 26 (1): 7–10.
- Blokland, T. 2003. *Urban Bonds: Social Relationships in an Inner City Neighbourhood*. Cambridge, UK: Polity.
- Dangschat, J. S. 2009. "Space Matters – Marginalization and its Places." *International Journal of Urban and Regional Research* 33 (3): 835–840.
- Davidson, J., Milligan, Ch. 2004. "Embodying Emotion, Sensing Space: Introducing Emotional Geographies." *Social and Cultural Geography* 5: 523–532.
- Dillabough, J.-A., Kennelly, J. 2010. *Lost Youth in the Global City: Class, Culture, and the Urban Imaginary*. New York: Routledge.
- Fineman, S. 2008. "Introducing the Emotional Organization." In *The Emotional Organization: Passions and Power*, ed. S. Fineman, 1–14. Oxford: Blackwell Publishing.
- Hearn, J. 2008. "Feeling out of Place? Towards the Transnationalizations of Emotions." In *The Emotional Organization: Passions and Power*, ed. S. Fineman, 184–201. Oxford: Blackwell Publishing.
- Illouz, E. 2003. *Oprah Winfrey and the Glamour of Misery: An Essay on Popular Culture*. New York: Columbia University Press.
- Kleinhans, R. 2006 "Residents' Social Capital after Neighbourhood Transformation." In *Sustainable Neighbourhood Transformation*, eds. V. Gruis, H. Visscher et al., 67–93. Amsterdam: IOS Press.
- _____. 2009. "Does Social Capital Affect Respondents' Propensity to Move out from Restructured Neighborhoods." *Housing Studies* 24, 370–384.
- Maffesoli, M. 2005. "The Emotional Community: Research Arguments." In *The Subcultures Reader*. 2nd edition, ed. K. Gelder, 193–210. London: Routledge.
- Marcuse, P. 1989. "'Dual City': A Muddy Metaphor for a Quartered City." *International Journal of Urban and Regional Research* 17: 384–403.

- Massey, D. 2007. *Categorically Unequal: The American Stratification System*. New York: Russel Sage Foundation.
- Massey, D. S., Denton, N. A. 1988. "The Dimensions of Residential Segregation." *Social Forces* 67: 281–315.
- Mohan, J. 2000. "Geographies of Welfare and Social Exclusion." *Progress in Human Geography* 24 (2): 291–300.
- O'Laughlin, J., Friedrichs, J. 1996. *Social Polarization in Post-Industrial Metropolises*. New York: de Gruyter.
- Pedrazzini, Y., Desrosiers-Lauzon, G. "Asphalt Bandits: Fear, Insecurity, and Uncertainty in the Latin American City." *Emotion, Space and Society* 4 (2011): 95–103.
- Randolph, B., Wood, M. 2003. *The Benefits of Tenure Diversification*. Melbourne: Australian Housing and Urban Research Institute.
- Ross, C. E., Mirowski, J., Pribesh, S. 2001. "Powerlessness and the Amplifications of Threat: Neighbourhood Disadvantage, Disorder, and Mistrust." *American Sociological Review* 66, 568–591.
- Skifter Andersen, H. 2002. "Can Deprived Housing Areas Be Revitalised? Efforts against Segregation and Neighbourhood Decay in Denmark and Europe." *Urban Studies* 39 (4): 767–790.
- _____. 2008. "Is the Private Rented Sector an Efficient Producer of Housing Service? Private Landlords in Denmark and Their Economic Strategies." *European Journal of Housing Policy* 8 (3): 263–286.
- _____. 2011. "Motives for Tenure Choice during the Life Cycle: The Importance of Non-Economic Factors and Other Housing Preferences." *Housing, Theory and Society* 28 (2): 183–207.
- Sykora, L. 2009. "New Socio-Spatial Formations: Places of Residential Segregation and Separation in Czechia." *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 100 (4): 417–435.
- Thrift N., 2004. "Intensities of Feeling: Towards a Spatial Politics of Affect." *Geografiska Annaler, Series B: Human Geography* 86 (1): 57–78.
- Wacquant, L. 2008. *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge: Polity Press.
- Zubrinisky Charles, C. 2005. "Can We Live Together? Racial Preferences and Neighbourhood Outcomes." In *The Geography of Opportunity: Race and Housing Choice in Metropolitan America*, ed. X. de Souza Briggs, 45–81. Washington, D. C.: Brooking Institution Press.

Emotions and Socio-Spatial Segregation in Lithuanian Cities: Am I Powerful Enough to Influence Change?

Summary

Emotional attachments are not only an important way of dealing with physical structures that people encounter in their everyday but also an indicator of people's imagination of urban space and meanings that they attach to it.

This article focuses on emotions arising from the use of given urban spaces and affective investments that lie in the physical space of three Lithuanian cities, Vilnius, Kaunas

and Klaipėda. Using the quantitative data (a survey conducted within the research project “Social Exclusion in Lithuanian Cities: Forms of Spatial Segregation and Polarization” (2012), the article analyzes the structures of feeling of power/powerlessness that people attach to different neighborhoods in Vilnius, Kaunas and Klaipėda.

Examining the geography of emotions that people draw with regard to their neighborhoods, the paper argues that respondents often articulate socio-spatial segregation and spatial inequality in terms of the weighty emotions of passivity, insecurity, mistrust in their abilities to affect local change and local government’s decisions. It can be argued that these emotions create social barriers and distances. They prevent the emergence of positive, socially bonding collective practices and provoke some collective urban experience (for instance, feeling unsafe and “disposable”) that contribute to socio-spatial segregation of some neighborhoods in the Lithuanian cities, particularly those that are at the lowest end of social hierarchies (working-class and Soviet style neighborhoods). They divide and fragment these neighborhoods and communities instead of bringing them closer together and create the so-called places of marginality marred by the growing urban inequality and social antagonisms.